

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/70-14>
УДК 339.72 (065)

Остапенко Т. Г.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2032-1365>

Данілова Е. І.

доктор економічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6036-7910>

Попова Д. В.

студентка,
Національний авіаційний університет

Ostapenko Tetiana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
National Aviation University

Danilova Elvira

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
National Aviation University

Popova Diana

Student,
National Aviation University

МІЖНАРОДНІ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВІ ТА ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА КОРПОРАТИВНОГО БІЗНЕСУ

INTERNATIONAL CREDIT AND SETTLEMENT AND CURRENCY OPERATIONS AS A COMPONENT OF CORPORATE BUSINESS

Відомі три фази створення корпорацій від фізичної особи – підприємця, через товариство з обмеженою відповідальністю і до акціонерного товариства. Сьогодні українські корпорації переживають другу фазу із подальшим їх перетворенням у АТ. Ці гравці на ринку фінансових послуг є найбільш активними, крім того визначення ТНК передбачає наявність потужного банківського джерела і надання повного спектру фінансових операцій. Саме тому поєднання міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій з корпоративним бізнесом є актуальним питанням. Було наведено структуру системи міжнародних економічних відносин із зазначенням місця МКРВО в цій структурі. Зауважено також, що МКРВО є формою другого елемента міжнародних економічних відносин, а саме міжнародних валютно-фінансових відносин. Було зроблено висновки щодо активізації міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій у корпоративному бізнесі та їх формування в Україні.

Ключові слова: міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції, корпоративний бізнес, транснаціональні корпорації, акціонерні товариства, фізичні особи-підприємці, міжнародні економічні відносини.

There are three phases of the creation of corporations from an individual entrepreneur, through a limited liability company to a joint-stock company. Today, Ukrainian corporations are going through the second phase with their subsequent transformation into JSCs. These players are the most active in the market of financial services, in addition, the definition of a TNC implies the presence of a powerful banking source and the provision of a full range of financial operations. That is why the combination of international credit and settlement and currency transactions with corporate business is an urgent issue. The study included a number of tasks: determining the place of the ICRVO in the system of international economic relations, characterizing the ICRVO as a form and element of the IER; to analyze the participation of TNCs in ICRVO; determine the conditions for the formation of international

banks. The structure of the system of international economic relations was given, indicating the place of the ICRC in this structure. It was also noted that the ICRVO is a form of the second element of international economic relations, namely international monetary and financial relations. However, other forms of IER also include the financial aspect of their development. Yes, international trade is impossible without the formation of financial conditions for conducting trade business, because buying and selling involves the supply of goods or services and, accordingly, their payment. And such payment is carried out with currency conversion, making a payment and the possibility of obtaining a loan for making calculations. International investment and production relations are fundamental for the transfer of capital between countries and their corporations. International scientific and technical relations are also served by financial institutions when royalties or lump sum payments are made. International labor migration is also carried out using international financial mechanisms, where expats remit a portion of their salary payment to their home country using transfers such as Western Union. Subjects of ICRVO are IER subjects, such as international financial organizations, currency regional unions, national currency systems, domestic regions and industries, enterprises such as TNCs, individuals. Conclusions were made regarding the activation of international credit and settlement and currency operations in corporate business and their formation in Ukraine.

Keywords: international credit and settlement and currency operations, corporate business, transnational corporations, joint-stock companies, natural persons-entrepreneurs, international economic relations.

Постановка проблеми. Під час зміни технологічних укладів та їх характеристик у світовому та національному господарстві особливої уваги потребують якісних фінансових засад здійснення. Дві системи міжнародних кредитно-розрахункових та валютних операцій та корпоративного менеджменту мають розвиватися в унісон. Всі нововведення у фінансовій сфері автоматично застосовуються у корпоративному бізнесі.

Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції є складовою міжнародних економічних відносин в включаються в їх валютно-фінансову складову. Система МЄВ має елементи, суб'єкти та рівні. Так МКРВО відносяться до її елементів. Корпоративний бізнес включає асі форми МЄВ: міжнародну торгівлю, міжнародні валютно-фінансові відносини, міжнародні інвестиційно-виробничі відносини, міжнародні науково-технічні відносини та міжнародну міграцію робочої сили.

Суб'єкти МЄВ є економічними агентами, що працюють на різних рівнях економічних систем. До суб'єктів відносять: міжнародні економічні організації (для фінансової системи це МВФ, Світовий банк та інші), міжнародні інтеграційні формування (такі як Європейська валютна система, чи валютний союз НАФТА), держави (різного роду національні валютні системи, підпорядковані світовим правилам ведення МКРВО), внутрішні регіони та галузі (зокрема галузеві корпорації та валютно-фінансове об'єднання регіонів різних країн), підприємства (від ФОПів до ТНК), окремі особи (наноеконіміка на глобальному рівні міжособистісних відносин).

Провідним суб'єктом, що забезпечує конкурентоспроможність національних економік, є підприємства. ТНК це їх різновид і активний агент міжнародних економічних відносин. Також ТНК оперують в міжнародному середовищі в якості міжнародних банків, які лише починають поширюватися в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансові умови міжнародного бізнесу описуються на сторінках веб-сайтів таких організацій, як Міжнародний валютний фонд [1], Міжнародна фінансова корпорація [4] та Міністерство фінансів України [2]. Присутня значна кількість підручників та навчальних посібників з даної тематики [5]. Було проаналізовано рейтинг 200 найбільших компаній України 2022 року [6].

Корпоративний бізнес та менеджмент аналізується у працях різних українських та закордонних вчених. Так, Сміт Д. визначає предмет корпоративного менеджменту [7]. Жао В., Ліу В., Чен Й окреслюють умови формування внутрішніх стратегій корпоративного підприємництва в Китаї [9]. Шін Б. Й., Чьо К.Т. оцінюють еволюційну модель корпоративного підприємництва на прикладі компанії Самсунг [10]. Бочарова Б. А. досліджує риси розмежування поняття «корпоративне управління» і «корпоративний менеджмент» [8]. Гросберг Б. [11] та Ситник О. Ю. [12] аналізують путівник лідера по корпоративній культурі в умовах побудови соціального партнерства на макрорівні.

Поєднання корпоративного бізнесу та міжнародних фінансових операцій є актуальним питанням, оскільки умови фінансіаризації стають запорукою прибуткового бізнесу.

Мета статті – дослідити поєднання корпоративного бізнесу та особливостей здійснення МКРВО.

Завдання дослідження:

- дослідити розвиток МКРВО в системі МЄВ;
- характеризувати МКРВО як форми та елементи МЄВ;
- проаналізувати участь ТНК у МКРВО;
- визначити умови формування міжнародних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія розвитку товарно-грошових відносин починається із джерел людської

спільноти. Готівкова оплата була найдавнішою формою розрахунку – наочною, та не досить зручною. Наприклад, однією кобилицею за кожен стовбур ліванського кедру сплачував Цар Соломон у XI ст. до н.е. при будівництві Першого храму в Ієрусалимі. Готівковий розрахунок був характерним для локальної торгівлі, але міжнародна торгівля не могла бути здійснена без безготівкової форми розрахунків.

Попит на безготівкові розрахунки у міжнародних угодах народив ще у XVI–XVII століттях вексельні форми міжнародних розрахунків. Невід’ємним учасником безготівкових розрахунків між партнерами починаючи з XVIII ст. стали банки. Переваги безготівкових розрахунків цілком очевидні: зручність оперування великими сумами, суттєва безпека, гарантія збереження коштів та їх контролю, залучення кредитування та різних форм фінансування торгових угод.

Протягом тривалого історичного періоду в якості інструменту міжнародних розрахунків виступало золото. Однак на практиці міжнародні розрахунки все ж таки завжди здійснювалися у загальноприйнятій сильній та стійкій валюті світу, що отримала назву резервної валюти. В XIX ст. до першої світової війни міжнародні розрахунки здійснювали зазвичай в англійських фунтах стерлінгів.

Після другої світової війни головною резервною валютою світу став долар США, який і у сучасному світі обслуговує 45% зовнішньоторговельного обороту. Це пояснювалося не лише тим, що розраховуватися золотом незручно, оскільки кожен раз необхідно було здійснювати аффінажну обробку золота: відливати певного розміру злиток золота відповідної ваги і відсоткового вмісту золота (стандартний злиток золота має вагу 12 500 г, у лігатурі пробу 0,9995), але також нести витрати з його пересилання з однієї країни в іншу та щодо витрат перевезення дорогоцінного металу, що складає зазвичай 1% від вартості поставки золота. Головна є причина полягає у тому, що розвиток зовнішньоторговельного обороту за всіх часів випереджав світовий видобуток дорогоцінних металів (і золота зокрема). Із розвитком кредитних відносин кредитні гроші (векселі, банкноти, чеки тощо) поступово виштовхнули золото з початку із внутрішнього грошового обігу, а потім і з міжнародних валютних відносин. В 70–ті рр. XX ст. відбулася офіційна демонетизація золота, тобто золото поступово втратило пряму функцію світових грошей.

Щоб забезпечити функціонування системи міжнародних розрахунків, необхідно

в межах світової, регіональної та національної валютних систем здійснювати такі фінансові операції:

- конверсія валют – обмін національної валюти на іноземну;

- операції з купівлі-продажу валют, що здійснюються в комерційних банках чи на біржах, їх називають валютним дилінгом;

- операції комерційних банків із залучення та розміщення валютних коштів, які називаються депозитно-кредитними. Це міжбанківські операції щодо взаємного кредитування, з розміщення залучених чи власних коштів, надання, оформлення та моніторинг кредитів;
- банківське обслуговування зовнішньоторгових розрахунків у формах, прийнятих у міжнародній практиці;

- операції, пов’язані з обслуговуванням власників кредитних (дебетних) карток.

Всі ці операції здійснюються на основі окупності та прибутковості, в як наслідок, можуть виконувати роль інструментів міжнародного фінансового бізнесу. Розвиток міжнародного поділу праці породило міжнародний рух капіталу, що викликало до життя нові форми міжнародного фінансового бізнесу:

- операції на фінансових ринках з метою покупки і продажу фондових інструментів та золота. Всі ці операції здійснюються в інвестиційних цілях, а також з метою спекуляції чи хеджування. Банки можуть здійснювати операції як від свого імені так і за дорученням клієнтів;

- проведення банківських міжнародних трансфертів (перекази дивідендів, відсотків, виплати пенсій, аліментів, дарів, обслуговування туристів тощо).

Таким чином, під міжнародними кредитно-розрахунковими та валютними операціями розуміють діяльність господарюючих суб’єктів (резидентів та нерезидентів) з купівлі та продажу фінансових активів з метою отримання прибутку та нарощування багатства та світових, регіональних і національних фінансових ринках. Це багатство відіється прирощувати тим, хто має необхідні фінансові активи та спроможний вправно ризикувати своїми грошима, хто пропонує валютні цінності та фінансові інструменти, здатні збільшувати свою цінність, беручи участь у процесі матеріального відтворення чи руху позичкового капіталу.

Відомо, що капітал є одним з факторів виробництва, тобто ресурсом, що необхідно витратити, щоб виготовити товар і являє собою весь накопичений запас коштів у продуктивній, грошовій та товарній формах, необхідних для створення матеріальних благ.

Міжнародний рух капіталу базується на його міжнародному поділі як одного з факторів виробництва.

Міжнародний поділ капіталу – це історичне та отримане зосередження капіталу в різних країнах, що є передумовою виробництва ними певних товарів, яке є економічно більш ефективним ніж і інших державах світу.

Наявність достатніх заощаджень капіталу в грошовій формі є важливою передумовою для інвестицій та розширення виробництва.

Рух факторів виробництва призводить до більшого зростання виробництва у країнах, пов'язаних торговельними відносинами, у порівнянні з міжнародною торгівлею та до вирівнювання цін товарів, що виготовлені за допомогою цих факторів.

В реальному житті існує таке джерело фінансування – притік капіталу з-за кордону. Швейцарський економіст і математик Леон Вальрас сформулював правило, що пізніше було покладене в основу аналізу міжнародної платіжної позиції будь-якої держави.

Правило Вальраса – вартість імпорту країни дорівнює сумі вартості експорту та чистих закордонних продажів активів і відсотків за ними.

$$IM = X + NA + NR,$$

де IM – імпорт;

X – експорт;

NA – чисті продажі активів (різниця вартості активів, що продані іноземцям та куплені у них);

NR – чисті платежі процентів (різниця вартості відсотків на вкладений капітал, який отриманий з-за кордону і сплачених іноземцям).

Продажі активів – це притік капіталу в країну (права власності, цінні папери, золото тощо). Платежі відсотків – це плата за користування капіталом, що отриманий у минулому. Висновки з тлумачення моделі:

1) чим більше продажі активів сьогодні, тим вище будуть платежі відсотків за залученим капіталом;

2) чим вище чистий продаж активів сьогодні, тим нижче розмір отриманих чистих відсотків у майбутньому;

3) баланс торгівлі товарами та послугами має дорівнювати з протилежним знаком балансу руху капіталу:

$$IM - X - NR = NA.$$

Лівий бік – баланс торгівлі, правий бік – баланс руху капіталу

Якщо рівність не виконується, то залишок називається пропусками та помилками. Будь-який дисбаланс в міжнародній торгівлі

має бути чимось компенсований, наприклад рухом капіталу. Якщо покриття дисбалансу не відбувається, то це вказує на прорахунки державної інвестиційної та процентної політики. Правильно обрана державна інвестиційна стратегія – запорука успіху (запорука врівноважених потоків капіталу як в країну, так і за її межі).

Зауважимо, що рух фінансового капіталу у вигляді кредитів, розрахунків та валюти відбувається і в рамках корпорацій. Так, сучасна ситуація в економіці України характеризується динамічною трансформацією форм господарювання, перерозподілом власності та пошуком найбільш ефективних організаційних форм існування бізнесу. Роздержавлення власності, процеси приватизації створили передумови створення корпорацій.

В Україні корпоративна форма існування бізнесу почала розвиватися нещодавно. Корпораціями є здебільшого приватизовані державні підприємства, що характеризуються переходом власності від держави до приватних осіб. Корпорації здійснювали певні форми експортно-імпортних операцій на основі бартерних угод, за відсутності фінансових коштів на початку 90-х рр. XX століття. Фінансіаризація бізнесу відбулася лише з початком XXI ст. Всі види операцій, що включаються до міжнародних фінансових відносин, стали притаманні сучасним корпораціям лише з 2010 рр. Слід зауважити, що міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції (МКРВО) є формою міжнародних економічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності. І в такій якості ці форми міжнародних фінансових відносин виконуються сучасними корпораціями.

Зупинимося на визначенні МКРВО як формі міжнародних економічних відносин. Так, зауважимо, що МКРВО є формою цих відносин, але для того, щоб визначити місце таких операцій в структурі МЄВ, необхідно згадати систему цих зв'язків, яка зображена у табл. 1.

З табл. 1 видно, що елементами міжнародних економічних відносин є міжнародний рух товарів та рух факторів виробництва. Перший елемент міжнародна торгівля є найдавнішою формою міжнародних відносин, які і сьогодні притаманна різним господарюючим суб'єктам зокрема і корпораціям. Транснаціональні корпорації (ТНК) є активним учасником цих відносин, коли до 25% світової торгівлі припадає саме на ТНК. Обслуговує цей ринок фінансова система, що відноситься до другого елементу МЄВ – міжнародних валютно-фінансових відносин.

Таблиця 1

Структура міжнародних економічних відносин

Елементи	Суб'єкти	Рівні
Міжнародний рух товарів:	1. Міжнародні економічні організації	1. Глобальний
Форми: 1.1. Міжнародна торгівля	2. Міжнародні інтеграційні формування	2. Міжнародний регіональний
Міжнародний рух факторів виробництва	3. Держави	3. Міждержавний
Форми:	4. Внутрішні регіони, галузі	4. Міжрегіональний, міжнародної конкуренції
2.1. Міжнародні валютно-фінансові відносини	5. Підприємства	5. Зовнішньоекономічної діяльності
2.2. Міжнародні інвестиційно-виробничі відносини	6. Окремі індивідууми	6. Нанорівень
2.3. Міжнародні науково-технологічні відносини		
2.4. Міжнародна міграція робочої сили		

МКРВО є складовою останніх, міжнародні валютно-фінансові відносини охоплюють всі рівні зв'язків від світового глобального до діяльності окремих індивідів. Так, діяльність Міжнародного валютного фонду є складовою міжнародних валютно-фінансових відносин, а валютні та фінансові зв'язки між господарюючими суб'єктами є елементом зовнішньоекономічних відносин (ЗЕД). Адже ЗЕД це економічні зв'язки між підприємствами з різних країн світу.

Іншим елементом МЄВ є міжнародні інвестиційно-виробничі відносини, вони передбачають існування режиму іноземного інвестування як сукупності механізмів, які забезпечують рух підприємницького капіталу між економічними одиницями з різних країн. Інвестиційна діяльність це в основному активність ТНК, оскільки капіталовкладення є головною функцією такого роду корпорацій. І інвестиційна діяльність напряму пов'язана з валютно-фінансовими відносинами, коли кошти треба перевести в іншу державу для початку виробничого процесу і за це відповідальні трансферти міжнародних банків.

Зупинимось більш детально на тлумаченні режиму іноземного інвестування, коли його механізмами є такі:

надання державних гарантій, які можуть полягати в поверненні повної суми інвестованого капіталу, пільговому режимі інвестування, режимі ненаціоналізації, вільному та безперешкодному переказі за кордон прибутків:

– гарантії інвесторам можуть надаватися як країною базування, так і приймаючою країною;

– гарантії можуть надаватися міжнародними договорами, найбільш відомий з них Ломейська конвенція країн ЄС і країн, що розвиваються;

– гарантіями інвесторам займаються і міжнародні економічні організації, а саме Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (створена під егідою Світового банку);

– страхування іноземних інвестицій, що здійснюється як приватними, так і державними організаціями. Прямий інвестор купує страховку від обумовлених ризиків, яка зазвичай складає 1% від суми інвестиції. Якщо настає обумовлений у страховому договорі випадок, страхова компанія зобов'язується відшкодувати інвестору збитки. Ця діяльність досить прибуткова і для страхових компаній, і для їх клієнтів, цими питаннями опікуються ТНК;

– врегулювання інвестиційних суперечок, коли діє принцип міжнародного арбітражу. В інвестиційному договорі чи у статуті корпорації прописано, до якого саме суду звертатимуться сторони при виникненні суперечки та визначається матеріальне право по даному договору. Вирішення суперечок фінансового характеру в ТНК світу відбувається в арбітражному порядку;

– виключення подвійного оподаткування, стосується підписання міжнародних домовленостей про виключення подвійного оподаткування, що торкається прибутку підприємств з іноземними інвестиціями;

– адміністративна та дипломатична підтримка. Уряди проводять перемовини про створення найбільш сприятливих умов для прямих інвесторів, представники міжнародного бізнесу і ТНК зокрема запрошуються у склад міжнародних делегацій, організовуються інвестиційні тури з метою ознайомити національних інвесторів з потенціальними можливостями приймаючих країн.

Ці правила режиму іноземного інвестування виконуються в різних країнах світу

та в діяльності ТНК, оскільки інвестування є основним видом діяльності цих підприємницьких структур.

Ще однією формою МЕВ є міжнародні науково-технічні відносини. В економічній літературі існує кілька назв (понять), які означають рух технологій між країнами: міжнародні науково-технічні відносини, міжнародний обмін технологіями, міжнародна передача (трансфер) технологій, міжнародна технічна допомога тощо. Єдиної концепції щодо їх визначення не існує, оскільки, як механізми певних міжнародних стосунків, вони виникли досить недавно. Вихідним поняттям, сутність якого найширше охоплює процеси та відносини щодо руху технологій у міжнародному середовищі, є «міжнародні науково-технічні відносини» (МНТВ).

Питанням сутності МНТВ залишається питанням відкритим, тобто воно аналізується та доповнюється різними вченими. Проблемними ще залишаються питання виділення таких форм МНТВ, які приносять власнику знань комерційні вигоди, в тих, які за своєю сутністю носять некомерційний характер. Так, до комерційних відносять такі МНТВ, предметом яких є науково-технічне знання як товар, до некомерційних – такі, що не спрямовані на отримання прибутку. Першими опікуються ТНК із залученням фінансових коштів у вигляді кредитів та із отриманням доходу у вигляді роялті та паушальних платежів від передачі прикладних технологічних рішень в оренду закордонним партнерам.

Ще однією формою МЕВ є міжнародна міграція робочої сили. Зазначимо, що у сучасних умовах глобалізації здійснюється стрімке переміщення не лише капіталів і фінансових потоків, але й людей. Процес міжнародної міграції є однією з визначальних рис процесу глобалізації. Узагальнення теоретичних положень дозволило відокремити широкий та вузький зміст поняття «міжнародна трудова міграція».

У широкому розумінні «міжнародну трудову міграцію» слід розуміти як добровільні переміщення працездатного населення з метою пошуку роботи та реалізації відповідних інтересів в іншій країні. У вузькому сенсі це переважно тимчасові і легальні переміщення людей, які передбачають вступ мігранта у трудові відносини за кордоном.

Головні наслідки глобалізації у сфері міжнародної трудової міграції такі:

– стимулювання міжнародного руху робочої сили і виникнення явища супермобільності. Цьому явищу супермобільності сприяє діяльність ТНК, адже це компанії,

що можуть залучати будь-яких фахівців і ці фахівці можуть переміщуватися між різними країнами та регіонами світу. Оплата їх праці передбачає здійснення переказів в країну – батьківщину працівника;

– поява нових каналів і моделей організації трудових міграцій. Рекрутинг тнк передбачає пошук фахівців в різних точках планети, цим займаються рекрутери, які здійснюють пошук спеціалістів там, де акумулюються відповідні університети та дослідні лабораторії. Останні фінансуються з міжнародних грантів та приватних надходжень від ТНК;

– підвищення гнучкості світового ринку праці, коли для заміни фахівця необхідно плавно переходити до ринку робочої сили і тих країн, де дані фахівці присутні ще з університетської лави;

– полегшення здійснення грошових переказів, коли частину зарплати експати переводять у родини за кордоном, чому сприяє діяльність ТНК;

– поширення соціальних мереж, адже переїзд за кордон, в країну з вищою планкою заробітної плати, стає можливим після дослідження ринку праці за кордоном та спілкування з фахівцями відповідного трудового середовища;

– формування ієрархічної системи міграційних зв'язків країн, коли від окремого індивідуума і до ООН всі інституції ієрархічно підпорядковані один одному.

До суб'єктів МЕВ [1] відносять, як це показано у табл. 1, міжнародні економічні організації, міжнародні інтеграційні формування, окремі держави, внутрішні регіони та галузі, підприємства та індивідууми. Відомо, що головною фінансовою установою є Міжнародний валютний фонд (МВФ). МВФ це глобальна кредитна спілка, що передбачає отримання кредитів тільки після членства та оплати членських внесків. МВФ розподіляє кредитні портфелі в залежності від квоти в фонді та її базису для можливості голосування по основних питаннях діяльності МВФ [1].

Також іншими міжнародними фінансовими установами є Світовий банк, та група його інституцій, регіональні фінансові структури наприклад Європейський банк реконструкції та розвитку, Азійські банки та фонди та інститути інших регіонів світу [3].

Окремо слід виділити Міжнародну торгову палату, яка продукує різні міжнародно-правові звичаї, такі як INCOTERMS а також Міжнародні правила та звичаї для документарних акредитивів та Міжнародні правила для документарних інкасо. Останні є підґрунтям для

здійснення міжнародних розрахунків, досить популярних у світі міжнародних торговельних відносин.

Наголосимо також на тому, що валютні відносини формуються ієрархічно в світовому економічному співробітництві. Так виділяється тришарова структура валютних зв'язків – світова валютна система, регіональна валютна система та національна валютна система. Світова валютна система є також проявом існування міжнародних правил організації валютних ринків та важелем здійснення конверсії валют. Світова валютна система це зведення норм та правил щодо конвертації валют різних країн світу. Відомо, що в історичному розрізі існувало три світові валютні системи: Золотого стандарту, Бреттон-Вудська та Ямайська системи. Сьогодні діє Ямайська валютна система, що формально є глобальним валютним інститутом. ТНК підпорядковуються цим правилам здійснення валютних операцій та обміну банкнот в різних країнах світу. Оперуючи на світових ринках, ТНК є основними гравцями та поставальниками валюти на планетарні простори.

Регіональні валютні системи є молодим утворенням МЄВ, найбільш впливовим серед яких є Європейська валютна система та зона Євро. ТНК, що оперують на цих ринках використовують всі переваги спільних ринків і зокрема ринку Євровалют. Вільний рух факторів виробництва та товарів стає основою транснаціонального бізнесу в межах ЄС.

Національні валютні системи, такі як валютна система України, підпорядковуються світовим правилам обміну валют та оперування ними економічними агентами, які зазвичай представлені національними еквівалентами ТНК.

Так, національна валютна система – це сукупність механізмів та правил, які забезпечують валютно-фінансові відносини різних суб'єктів світового господарства. В Україні валютна система формується у вигляді системи валютного регулювання на основі Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і контролю» від 19.02.1993, яка є діяльністю держави та вповноважених нею органів, що спрямована на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

Корпорації України активно здійснюють експортно-імпорتنі відносини і мають конвертувати іноземну валюту в гривні для можливості оперування коштами для виробничих потреб.

Внутрішні регіони є також суб'єктами МЄВ і МКРВО, це регіони однієї країни, що

характеризуються певною активністю і тій чи іншій галузі залежно від природних ресурсів та крафтових традицій виготовлення тих чи інших товарів та послуг. В рамках регіонів формуються галузеві кластери, діяльність яких обслуговується банківськими інститутами щодо кредитування, проведення розрахунків та валютних конверсійних операцій. Так, підприємства Київського регіону характеризуються зародками формування кластерів в таких галузях, як взуттєва, харчова та сільськогосподарська. Чим більше кластерів в рамках країни, тим вище інтегрованість господарства в межах окремої країни та вище можливість проводити зовнішньоекономічні операції з паралельним виконанням фінансових умов їх ведення.

Суб'єктом МЄВ є також підприємства, різного рівня від ФОПів до ТНК. Зупинимось на визначення ТНК як складової МКРВО та МЄВ.

Основні принципи, що лежать в основі діяльності ТНК:

1) корпоративна цілісність, побудована на принципі акціонерної участі;

2) орієнтація на досягнення єдиних для компаній ТНК стратегічних цілей та вирішення загальних стратегічних завдань;

3) наявність єдиної управлінської вертикалі та єдиного центру контролю у вигляді холдингової компанії чи банку, або групи взаємопов'язаних компаній;

4) безтерміновий характер існування ТНК.

Поряд із терміном «багатонаціональний» використовується термін «світовий» чи «глобальний». При цьому передбачається, що управління глобальною компанією:

1) застосовує глобальний інтегрований підхід до бізнесу з метою: пошуку нових ринкових можливостей; оцінки можливих загроз для бізнесу з боку конкурентів; пошуку нових ресурсів для розширення діяльності (включаючи людські та фінансові ресурси);

2) намагається закріпити присутність компанії на ключових регіональних ринках;

3) орієнтований на пошук загальних рис, притаманних різним географічним ринкам.

З цього погляду багатонаціональна компанія – це різновид холдингової компанії, що здійснює господарську діяльність на різних національних ринках та що намагається через менеджерів дочірніх підрозділів адаптувати свої продукти і маркетингову стратегію до місцевих особливостей.

Поряд із терміном «багатонаціональна» і «глобальна» компанія використовується також термін «транснаціональна» компанія (транснаціональна корпорація – ТНК).

Транснаціональний – термін ООН та урядових організацій розвинених країн.

Вчені називають транснаціональними компаніями, які можна охарактеризувати і як глобальні, і як багатонаціональні, тобто у відношенні компаній, що намагаються досягнути ефекту масштабу за рахунок глобальної інтеграції і в той же час високо адаптивних до специфічного зовнішнього середовища.

Бізнесмени використовують термін «транснаціональна корпорація», розуміючи бізнес, що утворився в результаті злиття двох компаній приблизно одного розміру, однак що представляють різні країни.

Зростання та розвиток багатонаціональних компаній викликаний дією ряду факторів, що взаємно впливають один на одний та призводить до глобалізації виробництва і маркетингу. До таких факторів відносять:

- досягнення в галузі комп'ютерних технологій і телекомунікацій;
- усунення бар'єрів для інвестицій і торгівлі, що відкриває нові ринки для міжнародних компаній;
- уніфікація та об'єднання в рамках світового співтовариства (ЄС, МЕРКОСУР тощо).

Для розвитку МКРВО має значення розвиток міжнародних банківських структур, які є фундаторами міжнародних фінансово-промислових груп. В Україні такі банки присутні, це Сіті банк, Райфайзен банк, БНП Паріба тощо. Але міжнародні банки українського походження лише починають формуватися.

Таким чином, міжнародні банки – це великі банки, що мають фінансові офіси (підрозділи) у багатьох країнах, і що здійснюють широку міжнародну ділову активність. Діяльність міжнародних банків тісно пов'язана з бізнесом ТНК: міжнародні банки надають зарубіжним компаніям необхідні фінансові послуги, тим самим сприяючи їх розвитку.

Основні напрями діяльності міжнародних банків:

- 1) фінансування міжнародних експортно-імпортних операцій;
- 2) торгівля іноземною валютою;
- 3) операції з іноземними цінними паперами;
- 4) залучення позик та надання кредитів на ринку євровалют;
- 5) організація та участь у міжнародних синдикатних кредитах;
- 6) проектне фінансування;
- 7) міжнародні перекази;
- 8) кредитно-депозитні операції в місцевих валютах;
- 9) консультування своїх клієнтів.

Всі перелічені операції міжнародних комерційних банків сприяє перетворенню національного банку на банк міжнародний. Етапи міжнародної діяльності банків такі:

I) встановлення кореспондентських відносин з місцевими банками інших країн, які називають банками-кореспондентами;

II) створення банківського відділення (філії) на території поза-національного чи офшорного фінансового центру;

III) повноцінна присутність на місцевому фінансовому ринку тієї чи іншої країни (засновуються представництва, дочірні банки).

Послідовність присутності міжнародного банку та території певної країни передбачає формування таких фінансових структур:

Представництво банків

Функції:

- надання інформації, консультацій;
- організація ділових контактів на місці для клієнтів головного банку;
- надання інформації для місцевих бізнесменів про продукти та послуги головного банку;
- організація контактів керівників головного банку з місцевими банками та сприяє встановленню кореспондентських відносин;
- організація контактів між клієнтами головного банку і зацікавленими місцевими діловими колами;
- надання головному банку аналітичних досліджень та оглядів економічної, соціальної і політичної ситуації в країні;
- для проведення операцій клієнти мають переадресовуватися банкам-кореспондентам.

Банківські філії

Функції:

- є частиною головного банку, спираючись на всю його ресурсну базу;
- не є самостійною юридичною особою і тому не має своїх установчих документів, своєї ради директорів, не може емітувати акції;
- веде власну бухгалтерську звітність;
- його зобов'язання і активи є складовою частиною зобов'язань та активів головного банку;
- здійснює надання повноцінних банківських послуг від імені головного банку.

Дочірні банки

Функції:

- це самостійна банківська організація зазвичай у формі акціонерного товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю, де всі 100% чи більша частина акцій ячи паїв належить головному міжнародному банку;
- надає повний спектр банківських послуг;
- між задовольняти всі потреби, що висуюються до такого роду інститутів з боку

місцевого законодавства, зокрема мати необхідні ліцензії щодо здійснення банківських операцій;

– кредитний ліміт дочірнього банку обмежений його власним капіталом та не пов'язаний з капіталом головного міжнародного банку.

Асоційовані банки

Функції:

– самостійна банківська організація, частина акцій (паїв) якої – але не контрольний пакет – належить іноземному банку;

– може бути заново створеним фінансовим інститутом, але це може бути також дійсний місцевий банк, частина акцій якого придбана іноземним банком;

– зберігає статус місцевого фінансового інституту з місцевими власниками і менеджментом і одночасно підтримує постійні зв'язки зі своїм іноземним акціонером до залучення додаткових ресурсів;

– зазвичай це спільне підприємство.

Банківські холдингові компанії – це акціонерне товариство, що має пакети акцій юридично самостійних банків та небанківських організацій з метою здійснення управлінських, фінансово-кредитних та контрольних функцій по відношенню до них. Отримали поширення в США, вони контролюють 2/3 із 13000 банків.

Наведені банківські структури виконують більшість кредитно-розрахункових та валютних операцій і поєднують банківський бізнес з не фінансовим.

Висновки. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції є складовою міжнародних економічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності. Рух фінансового капіталу у вигляді валютних коштів, розрахункових механізмів та кредитних важелів передбачає їх виконання різного роду підприємствами, які здійснюють експортно-імпорتنі операції.

МКРВО виконується на різних рівнях МЄВ і їх суб'єктами є міжнародні фінансові організації, які як МВФ чи Світовий банк, регіональні утворення, державні інституції, галузеві та внутрішньо регіональні формування та підприємства. Останні охоплюють діяльність ТНК як фінансово-промислових груп, ядро яких складає банк, зазвичай міжнародний банк.

Міжнародні банки є осередком фінансового корпоративного бізнесу, який лише починає свій розвиток в Україні. Іноземні банківські установи присутні в нашій державі але створення своїх міжнародних банків (українського походження) у формі акціонерних товариств є завданням на стратегічну перспективу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org>
2. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Світовий економічний прогноз World Economic Outlook. URL: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>
4. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації. URL: <http://www.ifc.org>
5. Міжнародні валютно-кредитні відносини. URL: <https://pidruchniki.com/>
6. Віннічук Ю. 200 найбільших компаній України 2022 року. URL: <https://biz.censor.net/r3411976>
7. Smyth D. What Is Corporate Management? Management. October 16, 2019. URL: <https://bizfluent.com/info-8087507-corporate-management.html>
8. Бочарова Б.А. Розмежування понять «Корпоративне управління» та «Корпоративний менеджмент». 2021.
9. Zhao W., Liu W., Chen Y. (2019) Internal fission strategies in corporate entrepreneurship: a case study in China. *Sustainability*, vol. 11(19). DOI: <https://doi.org/10.3390/su11195275>
10. Shin B. Y., Cho K. T. (2020) The evolutionary model of corporate entrepreneurship: a case study of Samsung Creative-Lab. *Sustainability*, vol. 12(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12219042>
11. Groysberg B., Lee J., Price J., Cheng J.Y. The Leader's guide to corporate culture. January-February, 2018. URL: <https://hbr.org/2018/01/the-culture-factor>
12. Ситник О. Ю. Розвиток корпоративної культури як засіб ефективної побудови соціального партнерства на мікрорівні. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/899/1/53.pdf>

References:

1. Ofitsiyniy veb-sait Mizhnarodnoho valiutnoho fondu [Official website of the International Monetary Fund]. Available at: <http://www.imf.org>
2. Ofitsiyniy veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Svitoviy ekonomichnyi prohnoz [World Economic Outlook]. Available at: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>

4. Ofitsiynyi sait Mizhnarodnoi finansovoi korporatsii [Official website of the International Finance Corporation]. Available at: <http://www.ifc.org>
5. Mizhnarodni valiutno-kredytni vidnosyny [International monetary and credit relations]. Available at: <https://pidruchniki.com/>
6. Vinnichuk Y. 200 naibilshykh kompanii Ukrainy 2022 roku. [200 largest companies of Ukraine in 2022]. Available at: <https://biz.censor.net/r3411976>
7. Smyth D. (October 16, 2019) What Is Corporate Management? Management. Available at: <https://bizfluent.com/info-8087507-corporate-management.html>
8. Bocharova B.A. (2021) Rozmezhuвання poniat «Korporatyvne upravlinnia» ta «Korporatyvnyi menedzhment» [Distinguishing the concepts of "Corporate governance" and "Corporate management"].
9. Zhao W., Liu W., Chen Y. (2019) Internal fission strategies in corporate entrepreneurship: a case study in China. *Sustainability*, vol. 11(19). DOI: <https://doi.org/10.3390/su11195275>
10. Shin B. Y., Cho K. T. (2020) The evolutionary model of corporate entrepreneurship: a case study of Samsung Creative-Lab. *Sustainability*, vol. 12(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12219042>
11. Groysberg B., Lee J., Price J., Cheng J.Y. (January-February, 2018) The Leader's guide to corporate culture. Available at: <https://hbr.org/2018/01/the-culture-factor>
12. Sytnyk O. Iu. Rozvytok korporativnoi kultury yak zasib efektyvnoi pobudovy sotsialnoho partnerstva na mikrorivni [Development of corporate culture as a means of effective construction of social partnership at the micro level]. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/899/1/53.pdf>